

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“

Рецензент: проф. д-р Марияна Върбанова Божинова, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов, преподавател в катедра „Икономика и управление на туризма“, научна специалност „Икономика и управление“

Автор на дисертационния труд: Василена Щерева Кръстанова, задочен докторант към катедра „Икономика и управление на туризма“ при СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Тема на дисертационния труд: „Възможности за ефективно управление на хотелиерския бизнес в условията на криза“

Представеният за оценка дисертационен труд е предназначен за обсъждане от научно жури, определено със Заповед № 586/04.07.2025 г. на Ректора на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов. Избрана съм за рецензент на първото заседание на научното жури, проведено на 08.07.2025 г.

I. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд на Василена Щерева Кръстанова представлява стройно, логическо и задълбочено изследване, което се състои от **188 стандартни страници** основен текст, подкрепени с графичен, табличен и обработен по подходящ начин емпиричен материал.

Дисертацията се отличава със сравнително **балансирана структура**, съставена от въведение, три глави, заключение и списък на използваната литература. Изследването е нагледно илюстрирано посредством 6 таблици и 16 фигури. Дисертацията съдържа 5 броя приложения и декларация за оригиналност и достоверност.

Във връзка с разработването на отделните проблеми, докторантът е проучил значителна по обем научна литература, списъкът на която обхваща **127 заглавия**, от които **75 на кирилица** и **52 на латиница**. Това свидетелства за информираността на автора относно изследванията на конкретния разискван проблем от български и чуждестранни автори.

Основната цел на дисертационния труд е да бъде разработен и апробиран модел за ефективно управление на хотелиерското предприятие в условия на криза.

За постигане на целта са формулирани **5 научноизследователски задачи**, които кореспондират с поставената цел на изследването. Считаю, че докт. Кръстанова постига основната си изследователска цел и решава поставените изследователски задачи. На тази база тя доказва и основната си **изследователска теза**, а именно: “хотелиерското предприятие може успешно да преодолее кризисните последици чрез прилагане на модел за ефективно управление, гарантиращ неговото устойчиво функциониране и развитие.”

Обект на изследване са хотелиерски предприятия, работещи и възстановяващи се след криза и икономическа нестабилност.

Предмет на изследване са възможностите за ефективно управление на туристическото предприятие в условията на криза.

Считаю, че целта, задачите, тезата, обектът и предметът са добре дефинирани.

При разработването на дисертационния труд е използван набор от научноизследователски **подходи и методи**, като: индуктивен и дедуктивен, исторически метод, анализ и синтез, сравнителен анализ, контент анализ, анкетен метод и интервю. Събраните данни са обработени чрез статистически методи.

Като цяло, правилно са маркирани някои **ограничителни условия** на изследването.

Използваните литературни източници добросъвестно са посочени.

В обобщение, разработката съответства на изискванията на чл. 27, ал. 2 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд се отличава с актуалност, практическа значимост и дисертабилност. Актуалността е добре аргументирана във въведението. Дисертационният труд е оригинален, имайки предвид фокусирането върху възможностите за ефективно управление на хотелиерския бизнес в условията на криза, което е важен стратегически въпрос, свързан с устойчивото развитие на хотелиерските предприятия и същевременно липсата на мащабни научни изследвания у нас по тази проблематика.

Научното изследване на материята е от важност за теорията и особено за туристическата практика. Докт. Василена Кръстанова успява да обхване в дълбочина проблемите на управлението на хотелиерското предприятие в условията на криза и да предложи модел за ефективното му управление.

Трябва да се подчертае, че за разработването на избраната тема са необходими задълбочена теоретична подготовка и добри аналитични способности.

В дисертационния си труд авторът се стреми към критичен анализ на научни съждения и придържане към научен стил на изложението.

Структурирането и съдържанието на изследването е логично и последователно.

Така построено, изложението отговаря на основните качествени изисквания за неговото оценяване: оригиналност на изследването; висока степен на проникване в дълбочината и същността на проблема; методическа издръжаност за постигане целта на изследването, чрез прилагане на подходящи аналитични инструменти.

Първа глава /с. 9-68/ има теоретичен и постановъчен характер, което приемам за правилно. Тя е основа за направеното изследване в следващите глави на дисертацията. Тази глава е структурирана от три точки, в които последователно се изясняват: теоретичните детерминанти на управленските процеси в хотелиерското предприятие; въздействието на кризите върху дейността на хотелиерското предприятие; стратегическите решения за управление на хотелиерското предприятие в условията на криза. Акцентира се върху класическите управленски функции, ролята на технологиите, значението на комуникацията и влиянието на ключови икономически индикатори (приходи, разходи, доходност, печалба). Специално внимание е отделено на кризисните явления в туризма, като се подчертава необходимостта от стратегическо мислене и антикризисна култура в управленския процес.

Втора глава /с. 69-135/ е с методологичен характер. Тя е посветена на изследователския подход за изграждане на модел за ефективно управление на хотелиерското предприятие в условията на криза. В структурно отношение главата е разделена на три части. Първата представя методи за анализ и оценка на въздействието на кризата върху хотелиерското предприятие. Втората част е фокусирана върху анализ на управленските решения в условията на криза. В третата част е изграден модел за ефективно управление на хотелиерското предприятие в условията на криза, като са обосновани показателите, включени в него. Моделът включва пет последователни етапа: анализ на кризата, оценка на щетите от кризата, план за възстановяване на хотела от кризата, мониторинг и оценка и следкризисен мениджмънт.

Трета глава /с.136-174/ е с практико-приложен характер и в нея е апробиран разработеният във втора глава модел. Тя започва с оценка въздействието на кризата върху изследваните 5 хотелиерски предприятия. В параграф втори се прави анализ и оценка на ефективността на управленските решения в условията на криза в изследваните предприятия. Чрез анализ на ключови индикатори (като REVPAR, GOPPAR, удовлетвореност, иновационна активност и др.), се потвърждава приложимостта на модела в различни контексти – от нуждаещи се от стабилизация до водещи хотели с изградени пазарни позиции. В третия, заключителен параграф

са изведени препоръки за ефективно управление на хотелиерските предприятия в условията на криза.

Положителна констатация е, че разглежданите проблеми във всяка глава на дисертационния труд са обобщени в изводи, които отразяват становището на докторанта.

Предложеният илюстративен материал е на необходимото равнище и подпомага по-задълбоченото вникване в дискутираната материя.

Използваният от докторанта стил отговаря на изискванията за написване на дисертационен труд.

Авторефератът отразява коректно основни моменти от цялостното съдържание на дисертационния труд. Изведените в автореферата научни и научно-приложни приноси отговарят на действителните приноси моменти в дисертационния труд и са лично дело на докторанта.

Публикациите по дисертацията са 7, от които 1 колективна монография, 1 студия, 2 научни статии и 3 научни доклада. С изключение на 1 научна статия, останалите 6 публикации са в съавторство. С тях докт. Василена Кръстанова набира 53 точки, при изискуеми от ЗРАСРБ 30 точки. Публикациите са доказателство, че важни части от дисертационния труд са станали обществено достояние и са получили научна оценка.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Основните достойнства на дисертационния труд могат да се очертаят в следните насоки:

Първо, доразвити са съществуващите знания за понятийния апарат в областта на управлението на хотелиерския бизнес в условията на криза, като са обособени ключовите характеристики на кризисните явления, тяхната цикличност и мултифакторна обусловеност, чрез задълбочено разглеждане, обобщаване и критичен анализ на основни теоретични постановки /научен принос/.

Второ, разработване на модел за управление на хотелиерските предприятия в условията на криза, адаптиран към спецификата на българските хотели и предлагащ конкретни параметри за действие във всяка фаза /научно-приложен принос/.

Трето, апробиране на предложения модел, с което се валидира практическата му приложимост, като е установена ефективността на прилаганите стратегии следствие на сравнителна оценка на степента на устойчивост, адаптивност и институционална гъвкавост на отделните обекти /научно-приложен принос/.

Четвърто, формулиране на конкретни насоки за прилагане на ефективни антикризисни и посткризисни политики в хотелиерството, включително в области

като дигитална трансформация, персонализирано клиентско обслужване, програми за лоялност, партньорства с местния бизнес и устойчиво развитие /научно-приложен принос/.

В *обобщение*, приносните моменти в дисертационния труд, според мен, са свързани с обогатяване на съществуващите знания, приложение на научните постижения в туристическата практика и нейното усъвършенстване.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

По научната разработка в процеса на обсъждането ѝ в катедрата и като вътрешен рецензент съм отправяла критични бележки и препоръки, които докт. Василена Кръстанова добросъвестно е отразила.

Интересната проблематика, разисквана в дисертационния труд, поражда някои въпроси. Бих желала докторант Кръстанова да отговори на следните *въпроси*:

1. Какви знания, умения и квалификация трябва да притежават специалистите, оторизирани за прилагане на модела за ефективно управление на хотелиерското предприятие в условията на криза?
2. Кои управленски мерки са се доказали като най-ефективни за справяне с кризата в изследваните хотели?

V. Обобщено заключение и становище

Рецензираният дисертационен труд представлява добросъвестно осъществено, оригинално и мащабно научно-приложно изследване в актуална област на научните изследвания по туризъм, в частност хотелиерския бизнес. Той отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за неговото прилагане. Това ми дава основание с увереност да дам *положителна оценка* на дисертационния труд и да предложа на уважаемото научно жури да присъди на **Василена Щерева Кръстанова** образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност Икономика и управление (туризъм).

21.07.2025 г.
гр. Свищов

Рецензент:
(проф. д-р М. Божинова)